

**Organizácia Spojených národov
pre vzdelávanie, vedu a kultúru**

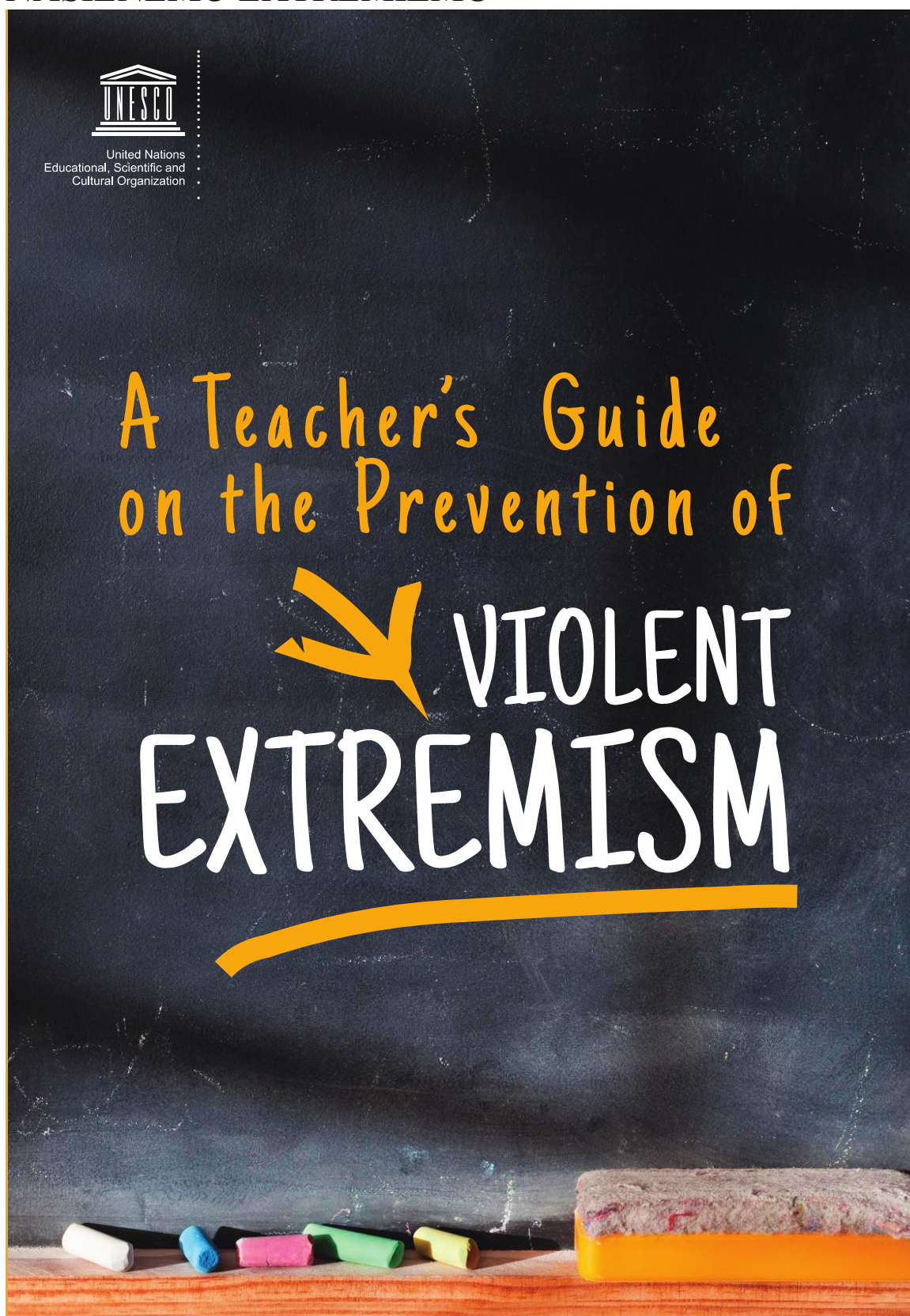

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

**Príručka pre učiteľky a učiteľov o predchádzaní
NÁSILNÉMU EXTRÉMIZMU**

Průručka pro učitelky a učitelův o předcházání
NÁSILNÉMU EXTREMIZMU

Vydala v roku 2016 Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru, 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, Francúzsko

© UNESCO 2016

Táto publikácia je k dispozícii v programe Open Access na základe licencie Attribution-ShareAlike 3.0 IGO (CC-BY-SA 3.0 IGO) (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/>). Používatelia súhlasia, že pri používaní obsahu tejto publikácie budú dodržiavať podmienky používania repozitára otvoreného prístupu UNESCO (<http://www.unesco.org/open-access/terms-use-ccbysa-en>).

Použitie označenia a prezentácia materiálu v tejto publikácii nepredstavujú názory UNESCO na právne postavenie akejkoľvek krajiny, územia, mesta alebo oblasti alebo ich orgánov alebo na vymedzenie ich hraníc alebo medzných oblastí.

Myšlienky a názory vyjadrené v tejto publikácii sú názormi autorov; organizácia UNESCO sa nemusí s nimi stotožňovať a ničím ju nezaväzujú.

Titulná fotografia: Shutterstock/Guillermo del Olmo

Návrh: Aurelia Mazoyer

Vytlačila organizácia UNESCO

Vytlačené vo Francúzsku

Obsah

Predslov	5
PodĎakovanie	6
1. Úvod	7
2. O násilnom extrémizme	8
2.1. Násilný extrémizmus a radikalizácia	8
2.2. Násilný extrémizmus a vzdelávanie	10
2.3. Miestne prejavy extrémizmu	12
2.4. Úloha komunity, rodiny a médií	13
3. Vedenie diskusie v triede	14
3.1. Ciele	14
3.2. Príprava	17
3.3. Diskusia	18
3.4. Témy o prístupe k násilnému extrémizmu	22
3.5. Rozbor diskusie a pokračovanie	24
4. Kľúčové odkazy, ktoré treba odovzdať	25
4.1. Solidarita	25
4.2. Rešpektovanie rozmanitosti	26
4.3. Ľudské práva	27
4.4. Učiť sa žiť spolu	28
4.5. Zapojenie sa mladých ľudí	29
Príloha	30
Často kladené otázky	30
Referencie	33

Predslov

Toto je prvá *Príručka pre učiteľov a učiteľky o predchádzaní násilnému extrémizmu* prostredníctvom vzdelávania, ktorú vydala organizácia UNESCO. Tento dokument bol vyvinutý v priamej reakcii na potreby členských štátov UNESCO vyjadrené v dôležitom rozhodnutí 197/EX 46 Výkonnej rady UNESCO z októbra 2015¹, ktoré vyzýva organizáciu, aby zvýšila poskytovanie pomoci krajinám, ktoré sa snažia posilniť vzdelávací sektor v riešení otázok násilného extrémizmu, a to aj prostredníctvom programov výchovy ku globálnemu občianstvu na základe ľudských práv (GCED) s ohľadom na kontexty jednotlivých štátov.

Príručka tiež predstavuje prvý príspevok UNESCO k realizácii Akčného plánu generálneho tajomníka OSN pre prevenciu násilného extrémizmu² vo vzdelávacom sektore.

Organizácia pripravuje súčasne s touto Príručkou odborné poradenstvo pre tvorcov politik vzdelávania ministerstiev školstva. Príručka poskytne krajinám prostriedky na vybudovanie a posilnenie vnútroštátnych kapacít, ktoré budú schopné reagovať na hnacie sily násilného extrémizmu prostredníctvom holistického a pragmatického vzdelávania v celom sektore.

Príručka bola pripravená po rozsiahlych konzultáciách s odborníkmi/odborníčkami a učiteľmi/učiteľkami z rôznych regiónov a zúčastnené strany z oblasti vzdelávania ju testovali v teréne vo vybraných krajinách, aby bola užitočná pre učiteľov/učiteľky v rôznych geografických a sociálno-kultúrnych kontextoch.

Príručka sa môže použiť samostatne alebo ako prototyp, ktorý sa môže upravovať podľa kontextu, prispôbovať a prekladať podľa špecifických potrieb účastníkov/účastníčok.

¹ Decision 46 adopted at the 197th session of UNESCO's Executive Board (197/EX/Decision 46), <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002351/235180e.pdf>

² Plan of Action to Prevent Violent Extremism. Report of the Secretary-General (A/70/674) http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/2015/SCR%202178_2014_EN.pdf

Pod'akovanie

Príručka pre učiteľov o predchádzaní násilnému extrémizmu bola pripravená pod hlavným vedením Soo-Hyang Choi, riaditeľa oddelenia pre inklúziu, mier a udržateľný rozvoj v sídle UNESCO. Prácu koordinovali Chris Castle, Karel Fracapane, Alexander Leicht, Alice Mauske, Joyce Poan, Lydia Ruprecht a Cristina Stanca-Mustea z tohto oddelenia. Helen Bond, docentka vzdelávania na Howardovej univerzite vo Washingtone DC zo Spojených štátov amerických bola spoluautorkou tohto dokumentu a redigovala jeho prvý návrh. S vďakou boli prijaté písomné pripomienky našich kolegov recenzentov: Lynn Davies, emeritný profesor medzinárodného vzdelávania na univerzite v Birminghame, Veľká Británia; Felisa Tibbitts, asistentka na Pedagogickej fakulte Kolumbijskej univerzity v New Yorku, Spojené štáty; Sara Zeiger, staršia výskumná pracovníčka v stredisku Hedayah, Spojené arabské emiráty; Feriha Peracha, riaditeľ strediska Sabaoon v Pakistane a Steven Lenos zo Siete Európskej únie pre zvyšovanie povedomia o radikalizme. Okrem toho vďačíme za pripomienky našich kolegov z UNESCO: Justine Sass (Kancelária UNESCO v Bangkoku), Jorge Sequeira a Elspeth McOmish (Kancelária UNESCO v Santiagu), Hegazi Idris a Maysoun Chehab (Kancelária UNESCO v Bejrúte) a Florence Migeon (sídlo UNESCO). Organizácia UNESCO tiež ďakuje učiteľom a študentom, ktorí sa podieľali na procese plošného testovania, za ich užitočnú spätnú väzbu, menovite z Pedagogickej fakulty Kolumbijskej univerzity v New Yorku, Spojené štáty americké a tiež koordinátorom ASPnet v Kazachstane a Jordánska.

Chceli by sme sa poďakovať aj vláde Spojených štátov amerických za veľkorysý finančný príspevok na prípravu tejto publikácie.

A napokon naše poďakovanie patrí Aurelii Mazoyer, ktorá pripravila dizajn a grafickú úpravu a Martinovi Wickendenovi, ktorý poskytol styčnú podporu pre vydanie tohto dokumentu.

1. Úvod

Násilný extrémizmus a podkladové sily radikalizácie patria k najprenikavejším výzvam našej doby. Aj keď sa násilný extrémizmus neobmedzuje na vek, pohlavie, skupinu alebo komunitu, mladí ľudia sú obzvlášť zraniteľní na správy o násilných extrémistoch a teroristických organizáciách.

Mladí ľudia potrebujú tvárou v tvár týmto hrozbám vhodné a aktuálne vyučovacie príležitosti na rozvíjanie znalostí, zručností a postojov, ktoré im môžu pomôcť budovať odolnosť voči takejto propagande.

Takéto kompetencie sa môžu rozvíjať za pomoci spoľahlivých, dobre pripravených a uznávaných pedagógov/pedagogičky, ktorí sú v aktívnom kontakte s mladými ľuďmi.

Táto Príručka sa venuje týmto témam a bola určená pre učiteľky a učiteľov na vyššom stupni základného vzdelávania a oboch stupňoch stredoškolského vzdelávania. Bola pripravená s nádejou, že podporí úsilie učiteliek a učiteľov, ktorí pracujú vo formálnom aj neformálnom vzdelávacom prostredí.

Presnejšie povedané, táto Príručka má za cieľ:

- ▶ Poskytnúť praktické rady, kedy a ako diskutovať so študentkami a študentmi o násilnom extrémizme a radikalizácii,
- ▶ Pomôcť učiteľkám a učiteľom vytvoriť v triede klímu, ktoré je inkluzívna a vedie k úctivému dialógu, otvorenej diskusii a kritickému mysleniu.

2. O násilnom extrémizme

2.1 NÁSILNÝ EXTRÉMIZMUS A RADIKALIZÁCIA

Násilný extrémizmus sa vzťahuje na presvedčenie a konanie ľudí, ktorí podporujú alebo používajú ideologicky motivované násilie na dosiahnutie radikálnych ideologických, náboženských alebo politických názorov³.

Násilné extrémistické názory sa môžu preukázať v celom rade záležitostí, vrátane politiky, náboženstva a rodových vzťahov. Žiadna spoločnosť, náboženská komunita alebo svetonázor nie je imúnny voči násilnému extrémizmu⁴.

Násilný extrémizmus je ... „keď nepripustíte iný uhol pohľadu; keď považujete svoje vlastné názory za jediné správne, keď nepripustíte možnosť rozdielov, a keď chcete presadiť takýto názor aj u ostatných, v prípade potreby aj použitím násilia.“⁵

I keď je „radikalizácia“ pre niektorých sporný pojem, začal sa používať na definovanie procesu, prostredníctvom ktorého jedinec alebo skupina považuje násilie za legitímny a žiaduci prostriedok činnosti.

Radikálne myslenie, ktoré nepripúšťa použitie násilia pre sledovanie politických cieľov, môže byť považované za normálne, prijateľné a podporované, ak pôsobí v medziach zákona.

Neexistuje jeden profil ani cesta k radikalizácii, ani rýchlosť, s akou sa k nej dá dostať⁶. Zdá sa, že ani úroveň vzdelania nie je spoľahlivým predpokladom zraniteľnosti voči radikalizácii. Zistilo sa však, že existujú sociálno-ekonomické, psychologické a inštitucionálne faktory⁷, ktoré vedú k násilnému extrémizmu. Odborná obec delí tieto faktory do dvoch hlavných kategórií:

► „Tlačné faktory / **faktory tlaku**“, ktoré posúvajú jednotlivcov k násilnému extrémizmu, napríklad: marginalizácia, nerovnosť, diskriminácia, prenasledovanie alebo ich vnímanie; obmedzený prístup ku kvalitnému a relevantnému vzdelaniu; odopieranie práv a občianskych slobôd; a ďalšie environmentálne, historické a sociálno-ekonomické krivdy.

► „Vlečné faktory / **faktory ťahu**“ podporujú príťažlivosť násilného extrémizmu, napríklad: existencia dobre organizovaných násilných extrémistických skupín s podmanivou rétorikou a účinnými programami, ktoré poskytujú služby, príjmy a/alebo zamestnanie výmenou za členstvo. Takéto skupiny môžu lákať nových členov/členky tým, že im poskytnú priestor pre

³ www.livingsafetogether.gov.au a www.dhs.gov/topic/countering-violent-extremism

⁴ Nasledujúca internetová stránka uvádza rôzne príklady násilného extrémizmu, www.livingsafetogether.gov.au

⁵ Davies, L. 2008. Education Against Extremism, *Stoke on Trent and Sterling*. Trentham Books.

<https://www.oise.utoronto.ca/cld/UserFiles/File/DAVIESeducationagainstextremism.pdf>

⁶ Davies, L. 2008. Educating Against Extremism: Towards a Critical Politicisation of Young People.

International Review of Education, 55 (2/3), pp. 183-203. doi:10.1007/s11159-008-9126-8

⁷ USAID, *Summary of Factors Affecting Violent Extremism*. http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PBAAA929.pdf;

Zeiger, S. and Aly, A. 2015. *Countering violent extremism: developing an evidence-base for policy and practice*. Curtin University, Hedayah.

riešenie krívd a sľubujú dobrodružstvo a slobodu. Okrem toho tieto skupiny ponúkajú duchovnú útechu, „miesto spolupatričnosti“ a podpornú sociálnu sieť.

A napokon sú tu „**kontextové faktory**“, ktoré poskytujú priaznivý terén pre vznik násilných extrémistických skupín, napríklad: nestabilné štáty, chýbajúci právny princíp, korupcia a kriminalita.

PRÍKLADY NÁSILNÉHO EXTRÉMIZMU

Neonacisti, Ku-klux-klan, ekoterorizmus, Islamský štát v Iraku a Levante (ISIL), Boko Haram.

PRVOTNÉ PRÍZNAKY

Nasledujúce formy správania môžu byť príznakom radikalizácie. Ak spozorujete niektoré z nich, mali by ste varovať rodinu a blízkych.

- ▶ Náhly rozchod s rodinou a prerušenie dlhodobých priateľstiev.
- ▶ Náhle výpadky zo školy a konflikty so školou.
- ▶ Zmeny v strave, oblečení, slovnom prejave, financiách.
- ▶ Zmeny postojov a správania sa voči ostatným: protispoločenské poznámky, odmietanie autority, odopieranie spoločenských kontaktov, známky od'ahovania sa a izolácie.
- ▶ Pravidelné prehliadanie internetových stránok a účasť v sociálnych sieťach, ktoré tolerujú radikálne alebo extrémistické názory.
- ▶ Vzťah k apokalyptickým a konšpiračným teóriám.

Zdroj: <http://www.stop-djihadisme.gouv.fr/>

2.2 NÁSILNÝ EXTRÉMIZMUS A VZDELÁVANIE

Úloha vzdelávania pri predchádzaní násilnému extrémizmu a deradikalizácie mladých ľudí len nedávno získala globálne uznanie.

Dôležitým krokom bolo v tomto smere spustenie Akčného plánu pre prevenciu násilného extrémizmu generálneho tajomníka OSN⁸ v decembri 2015, ktorý potvrdzuje dôležitosť kvalitného vzdelávania pre identifikáciu hnacích síl tohto javu.

Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov to tiež zdôraznila vo svojich uzneseniach 2178⁹ a 2250, ktoré osobitne vyzdvihli potrebu „kvalitného vzdelávania pre mier, ktoré poskytne mládeži schopnosť konštruktívne sa zapojiť do občianskych štruktúr a inkluzívnych politických procesov“ ktoré vyzvali „všetkých príslušných aktérov, aby zvážili zavedenie mechanizmov na podporu kultúry mieru, tolerancie, medzikultúrneho a medzináboženského dialógu, ktoré zaangažujú mládež a odradia ju od účasti na násilných činoch, terorizme, xenofóbii a všetkých formách diskriminácie.“¹⁰

Výkonná rada UNESCO prijala v októbri 2015 rozhodnutie¹¹, ktoré jednoznačne potvrdzuje význam vzdelávania ako nástroja, ktorý pomôže zabrániť terorizmu a násilnému extrémizmu, rovnako ako rasovej a náboženskej neznášanlivosti, genocíde, vojnovým zločinom a zločinom proti ľudskosti na celom svete. Vzdelávanie poskytované v školách, kluboch a občianskych združeniach alebo doma sa považuje za dôležitú súčasť spoločenského záväzku, ktorým je obmedzenie a zabránenie vzostupu násilného extrémizmu.

Tieto dokumenty zdôrazňujú, že vzdelanie môže ...

- ▶ Pomôcť mladým ľuďom rozvíjať komunikačné a interpersonálne zručnosti, ktoré potrebujú, aby vedeli viesť dialóg, čelili nezhodám a naučili sa pokojnému prístupu k zmene.
- ▶ Pomôcť študentom/študentkám rozvíjať kritické myslenie, aby vedeli preskúmavať tvrdenia, overovať nepodložené správy a spochybňovať legitimitu a príťažlivosť extrémistických presvedčení.
- ▶ Pomôcť študentom/ študentkám rozvinúť v sebe odolnosť voči extrémistickým prejavom a získať sociálno-emočné zručnosti potrebné na prekonanie pochybností a na konštruktívne začlenenie sa do spoločnosti bez toho, aby museli siahnuť k násiliu.
- ▶ Vychovávať kriticky orientovaných občianky a občanov, ktorí sú schopní konštruktívne sa zapojiť do pokojnej kolektívnej akcie.

Podľa UNESCO je to možné najmä prostredníctvom výchovy ku globálnemu občianstvu

⁸ Plan of Action to Prevent Violent Extremism. Report of the Secretary-General (A/70/674) http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/2015/SCR%202178_2014_EN.pdf

⁹ United Nations Security Council Resolution 2178, adopted in September 2014, http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/2015/SCR%202178_2014_EN.pdf

¹⁰ UN Security Council Resolution 2250, adopted in December 2015., <http://unoy.org/wp-content/uploads/SCR-2250.pdf>

¹¹ Decision 46 adopted at the 197th session of UNESCO's Executive Board (197 EX/Decision 46) <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002351/235180e.pdf>

(GCED), ktorá sa snaží vypestovať pocit príslušnosti k všeobecnej ľudskosti ako aj rešpektovanie všetkých ľudí.

ČO JE GLOBÁLNE OBČIANSTVO?

Globálne občianstvo sa týka pocitu spolupatričnosti ku globálnemu spoločenstvu a všeobecnej ľudskosti, pociťovania vzájomnej solidarity, kolektívnej identity a kolektívnej zodpovednosti členov na celosvetovej úrovni.

GCED je nový prístup k vzdelávaniu, ktorý sa zameriava na rozvoj vedomostí, zručností, hodnôt a postojov študentiek a študentov s ohľadom na ich aktívnu účasť na mierovom a trvalo udržateľnom rozvoji ich spoločností. V GCED ide o vštepovanie úcty k ľudským právam, sociálnej spravodlivosti, rodovej rovnosti a environmentálnej udržateľnosti, čo sú základné hodnoty, ktoré pomáhajú zvyšovať obranyschopnosť mieru pred násilným extrémizmom.¹²

¹² Global Citizenship Education – Topics and Learning Objectives, UNESCO, 2015, <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002329/232993e.pdf> a and Global Citizenship Education - Preparing learners for the challenges of the twenty-first century, UNESCO, 2014, <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002277/227729e.pdf>

2.3 MIESTNE PREJAVY EXTRÉMIZMU

Mnohé študentky a študenti nevedia o medzinárodnom dianí alebo sú o ňom zle informovaní, a preto prináša analyzovanie miestnych prejavov násilného extrémizmu spolu s medzinárodnými formami tohto javu alebo namiesto nich veľa výhod.

Diskusie o miestnych prejavoch násilného extrémizmu -

- ▶ Pomáhajú študentkám a študentom pochopiť súvislosti medzi miestnymi a globálnymi výzvami.
- ▶ Pomáhajú im pochopiť reálne riziká a dôsledky násilného extrémizmu.
- ▶ Napokon, mladí ľudia zistia, že majú možnosť niečo zmeniť, ak urobia správne rozhodnutia vo svojom najbližšom prostredí.

Sú tu však **isté dôležité predpoklady** diskusie o sporných miestnych problémoch:

- ▶ Prepojenie problematiky násilného extrémizmu s obsahom lokálnych učebných osnov,
- ▶ Pochopenie miestnej sociálnej, kultúrnej, etnickej a náboženskej rozmanitosti,
- ▶ Zaradenie stanovísk menšinových skupín do diskusie - alebo aspoň zabezpečenie ich zastúpenia, aby sa mladým ľuďom ponúkol vyvážený pohľad na dané otázky,
- ▶ Dať jasne študentkám a študentom najavo vašu rolu moderátora (objektívny hlas, „diablov advokát“, nestranný facilitátor, atď.),
- ▶ Správne načasovanie, pretože o sporných otázkach by sa nemalo debatovať nepremyslene.

V niektorých prípadoch môžu byť diskusie o miestnych prejavoch extrémizmu príliš zložité a citlivé. Za týchto okolností môže byť produktívnejšie priblížiť tému pomocou príkladu, ktorý je vzdialený od problémov, s ktorými sa stretávajú miestni študenti a študentky.

PRÍKLAD

UNESCO a Múzeum holokaustu v Spojených štátoch vyvinuli v roku 2015 nový školiaci program nazvaný *Konferencia pre medzinárodné vzdelávanie o holokauste*, aby pomohli subjektom z celého sveta pri príprave nových vyučovacích programov s využitím vzdelávania o holokauste ako prizmy na riešenie ich vlastnej traumatickej minulosti genocídy a zločinov proti ľudskosti. Tento prístup sa ukázal byť mimoriadne účinný v spoločenstvách, ktoré boli sužované masovými zverstvami.

2.4 ÚLOHA KOMUNITY, RODINY A MÉDIÍ

Predchádzanie násilnému extrémizmu prostredníctvom vzdelávania by malo byť súčasťou širšieho preventívneho úsilia, do ktorého sú zapojené rodiny, komunita a médiá. Budovanie podporných a záujmových sietí, ktoré posilňuje tieto sféry, zvyšuje pravdepodobnosť pozitívneho dopadu a rozvíjania blaha komunity bez toho, aby sa zameriavala na stály dohľad.

PRIKLADY PRIEREZOVÝCH KOMUNITNÝCH PROJEKTOV:

► **Project Exit / Projekt Výstup** – Projekt založila nórska vláda a mal tri hlavné ciele: vytvoriť miestne siete na podporu rodičov detí, ktoré uviazli v rasistických alebo násilných skupinách; umožniť mladým ľuďom vymaniť sa z týchto skupín; a rozvíjať a šíriť metodické znalosti medzi odborníkmi, ktorí pracujú s mládežou spojenou s násilnými skupinami. V projekte spolupracovali rodičia, pracovníci sociálnej kurately detí, polícia, učiteľky a učitelia a miestni pracovníci s mládežou.

<https://www.counterextremism.org/resources/details/id/665/project-exit-leaving-violent-groups>

► **Women Without Borders / Ženy bez hraníc** - Rakúska mimovládna organizácia, ktorá napomáha matkám a rodinám v rôznych krajinách odhaľovať prvé príznaky radikalizácie a čeliť faktorom, ktoré môžu viesť mladých ľudí k násilnému extrémizmu.

www.women-without-borders.org

► **Connect Justice / Zapojiť spravodlivosť** - Nezávislá sociálna spoločnosť založená vo Veľkej Británii, ktorá prináša riešenia sociálnej spravodlivosti pre komunity. Sústreďuje sa na budovanie dôvery a spolupráce medzi komunitami, občianskou spoločnosťou, štátnymi orgánmi a súkromným sektorom vo veci extrémizmu a vykorisťovania.

<http://www.connectjustice.org>

3. Vedenie diskusie v triede

3.1 CIELE

Cieľom diskusie o násilnom extrémizme by malo byť čo najväčšie posilnenie celého rozsahu zručností študujúcich, ktoré im, ako informovaným globálnym občanom, umožnia podieľať sa na občianskom živote omnoho komplexnejšie.

Treba preto zabezpečiť, aby boli vzdelávacie ciele naplnené s ohľadom na rozvíjanie jednotlivých zložiek osobnosti: kognitívnu, sociálno-emocionálnu a behaviorálnu.

PRÍKLADY VZDELÁVACÍCH CIEĽOV PODEA ROZVÍJANIA JEDNOTLIVÝCH ZLOŽIEK OSOBNOSTI		
VZDELÁVANIE JEDNOTLIVÝCH ZLOŽIEK OSOBNOSTI	VZDELÁVACIE CIELE Študentky a študenti by mali...	ATRIBÚTY ŠTUDUJÚCICH alebo charakteristiky a kvality, ktoré má diskusia posilniť
KOGNITÍVNA	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Rozvíjať zručnosti kritického myslenia a analýzy ▶ Získavať vedomosti a chápať miestne, národné a globálne otázky a ich prepojenosť a vzájomnú závislosť krajín a populácií 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Rozpoznať formy manipulácie ▶ Uvedomovať si stereotypy, predsudky, predpojatosti a ich vplyv ▶ Vedieť odlíšiť fakt od názoru a skúmať ich zdroje ▶ Byť informovaný/á o rôznych stránkach násilného extrémizmu o a iných globálnych záležitostiach ▶ Chápať, že niektoré otázky sú zložité
SOCIÁLNO-EMOCIONÁLNA	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Zažívať pocit príslušnosti k spoločnej humanite zdieľajúc hodnoty a zodpovednosť založené na ľudských právach ▶ Rozvíjať postoje empatie, solidarity a úcty k odlišnosti a rôznorodosti ▶ Rozvíjať medzikultúrne kompetencie 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Zdieľať základný súbor hodnôt na základe ľudských právach ▶ Rešpektovať rozmanitosť ▶ Vedieť rozpoznať emócie, ktoré prežíva iná osoba ▶ Zaujímať sa o pochopenie iných ľudí, životných štýlov a kultúr ▶ Byť schopný/á „účinne a vhodne komunikovať s ľuďmi, ktorí sú jazykovo a kultúrne odlišní od nich samých“¹³

¹³ Intercultural Competences – Conceptual and Operational Framework, <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002197/219768e.pdf>

PRÍKLADY VZDELÁVACÍCH CIEĽOV PODEA VZDELÁVANIA JEDNOTLIVÝCH ZLOŽIEK OSOBNOSTI		
VZDELÁVANIE JEDNOTLIVÝCH ZLOŽIEK OSOBNOSTI	VZDELÁVACIE CIELE DISKUSIE Študenti by mali	ATRIBÚTY ŠTUDUJÚCICH alebo charakteristiky a kvality, ktoré má diskusia posilniť
BEHAVIORÁLNA	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Vystupovať počas debaty efektívne a zodpovedne ▶ Vyjadrovať sa sebavedomo a pristupovať ku konfliktom pozitívne ▶ Rozvíjať motiváciu a ochotu prijať potrebné opatrenia 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Byť schopný /á ohľaduplne načúvať rôznym uhlom pohľadu; vyjadrovať svoje vlastné názory; a vyhodnotiť oboje ▶ Vyjadriť želanie prijať zodpovedný krok

3.2 PRÍPRAVA

■ PREČO SA PRIPRAVOVAŤ?

- ▶ Predbežná príprava znižuje strach z diskusie o sporných témach, keď sa k nej naskytne príležitosť.
- ▶ Dôležitým aspektom prípravy je zdôvodnenie diskusie, ktorá jasne načrtáva vzdelávacie výhody takejto skúsenosti.

■ ČO TREBA PRIPRAVIŤ?

- ▶ V dostatočnom predstihu by sa mali určiť ciele vyučovania, téma/podnet, diskusný prístup a kľúčový obsah správ, ktoré by sa mali v rozhovore odovzdať.
- ▶ Užitočné je získať nevyhnutné povolenia, pretože úloha riaditeľov a správcov škôl je rozhodujúca pre poskytnutie podpory pri otváraaní týchto tém. V závislosti od kontextu môže byť potrebná spätná väzba alebo dokonca získanie súhlasu študujúcich.
- ▶ Rovnako môže byť užitočné prečítať si pred diskusiou informačné materiály na danú tému, aby bolo možné vyvrátiť mylné predstavy a mýty poskytnutím faktov.

TIPY

- ▶ Predvídajte výzvy a príležitosti pre diskusiu.
- ▶ Rozprávajte sa s ostatnými dospelými v škole a v miestnej komunite, napr. s rodičmi a inými pedagógmi. Napomôže to voľbe vhodného prístupu k téme násilného extrémizmu.
- ▶ Nevedzte diskusiu, ak nemáte pocit, že ste emocionálne a odborne pripravení.
- ▶ Predstavte si rozhovor s niektorým zo svojich študentov /šudentiek skôr, než k nemu príde.
- ▶ V závislosti na zložení školy/komunity môže byť prospešné pozvať do triedy ľudí z rôznych prostredí odlišných od typického prostredia študentov/šudentiek a zamestnancov/zamestnankýň.
- ▶ V prípade potreby môže byť tiež užitočné pozvať odborníka/odborníčku-mediátora/mediátorku, aby poskytol /poskytla podporu v obzvlášť citlivých diskusiách.

3.3 DISKUSIA

■ KEDY DISKUTOVAŤ?

Vystihnúť správneho okamihu a otvorenia témy násilnému extrémizmu v triede si vyžaduje prípravu a prezieravosť.

Kým vyučovacie hodiny a diskusie možno vopred naplánovať a realizovať ako súčasť dennej výučby, niekedy sa môžu objaviť ďalšie diskusné podnety. Ide o „učnivé momenty“. Môžu prísť vtedy, keď ich najmenej očakávate. Sú to neplánované príležitosti, ktoré by sme mali využiť na vysvetlenie zložitého pojmu alebo na začatie konverzácie, ktorá sa bude týkať tejto témy a bude užitočná pre študujúcich.

Ak učitelia a učiteľky nie sú pripravení osobnostne a odborne, takéto „učnivé momenty“ môžu zostať premárnenými príležitosťami.

TIPY

Jednou z najdôležitejších zručností, ktorou môže učiteľka/učiteľ disponovať, je schopnosť rozpoznať a použiť „učnivé momenty“ na rozvoj bezpečného a prostredia plného dôvery. Je to ideálny čas na výučbu dôležitej hodiny¹⁴. „Učnivé momenty“ môžu prísť takmer kdekoľvek a kedykoľvek: na ceste do školy, na ihrisku, v školskej jedálni alebo v triede.

► Keď nastane „učnivé moment“, učiteľky a učitelia nemusia mať čas na to, aby plne preskúmali pravidlá a pokyny pre vedenie diskusie so študentmi. Takýto moment často nasleduje po udalosti, ktorá ho vyvolala. Študentov a študentky naň môžete pripraviť tak, že sa pravidelne zúčastňujú diskusií a dialógov v triede a v očakávaní takýchto neplánovaných inšpiratívnych momentov.

► Diskusia, ktorá vznikne počas takýchto momentov, sa môže zamerať na hodnoty alebo na akademické zručnosti učenia.

► Buďte pozorný a dobrý poslucháč/poslucháčka. Nie všetky takéto momenty sú hneď zjavné.

► Buďte kreatívny/a. Moment diskusie vhodný na učenie môže tiež vzniknúť z negatívnych skúseností. Ak nejaké dieťa nazve iné dieťa „teroristom“ alebo iným nepekým menom, využite túto udalosť a vysvetlili si niečo o nadávkach, úcte a násilnom extrémizme.

► Učitelia a učiteľky môžu využívať nasledovné spúšťače konverzácie, aby vyvolali daný moment pre diskusiu v triede.

¹⁴ Ballenger C. 2009. *Puzzling moments, teachable moments: Practicing teacher research in urban classroom*. New York, Teachers College Press (Practitioner Inquiry Series, prvé vydanie).

- a. „Čo sa to tu stalo? Prečo sa to stalo?“
- b. „Niektu dnes niekomu urobil niečo dobré. Kto uhádne, čo to bolo?“
- c. „Hovorme dnes o úcte.“
- d. „Prečo si myslíte, že je dôležité hovoriť o tom, čo sa dnes stalo v triede?“

► Ukončíte „učenívú chvíľu“ diskusie:

- a. Čo sme sa dnes naučili? Prečo bola táto diskusia dôležitá?
- b. Potom zapojte triedu do zábavnej činnosti, napríklad do športu, divadelnej hry, aby ste posilnili priateľstvo a spoluprácu, a to najmä vtedy, keď bola diskusia vyvolaná negatívnou skúsenosťou.
- c. Buďte po diskusii k dispozícii pre študentov a študentky a rodičov, keď ešte stále majú nejasné pocity, otázky alebo pripomienky.

■ AKÉ SÚ ZÁKLADNÉ PRAVIDLÁ?

Bez ohľadu na to, či je diskusia vopred naplánovaná alebo nie, je dôležité vytvoriť si základné pravidlá, ktoré umožnia, aby sa diskusia rozvinula u v bezpečnom a úctivom vyučovacom prostredí.

Jeden spôsob, ako vybudovať v triede komunitu je, aby si učitelia/učiteľky a žiaci/žiačky spoločne pripravili zoznam základných pravidiel, pomocou ktorých budú viesť diskusiu.

Po navrhnutí všetkých pravidiel by sa mali prijať len tie, s ktorými súhlasí väčšina triedy. Prejdite si pravidlá ešte raz a vystavte ich pred diskusiu.

PRÍKLADY ZÁKLADNÝCH PRAVIDIEL DISKUSIE

1. Počúvajte pozorne, bez predsudkov a s otvorenou myslou.
2. Požiadajte o vysvetlenie, keď niečomu nerozumiete.
3. Kritizujte alebo spochybňujte komentáre, myšlienky a postoje, nie osobu, ktorá ich nastolí.
4. Ochotne prijmite spätnú väzbu alebo kritiku svojich myšlienok.
5. Preukážte toleranciu k názorom druhých, ktoré sa líšia od vašich vlastných.
6. Používajte úctivý a nepoburujúci jazyk. Vyhnite sa slovám, ktoré sú politicky nabitú alebo ktoré majú násilný význam.
7. Zvážte postoje, pocity a pohľady druhých na danú problematiku.
8. Striedajte sa v diskusii a nechajte hovoriť aj iných s tým, že ich nebudete prerušovať.
9. Zapojte do diskusie všetkých, najmä tých, ktorí majú málo sebadôvery alebo ochoty prehovoriť.
10. Držte sa témy a majte stručné poznámky.

■ AKO KLÁŠŤ OTÁZKY?

Ako facilitátor/facilitárka poskytnite model kladenia otázok a odpovedí, aby ste mohli viesť študentov/študentky v diskusii. Kladte sondujúce a kritické otázky, ktoré pomáhajú študujúcich skúmať alternatívne názory.

Uvedením príkladov takýchto otázok nakoniec dovediete študentov/študentky k tomu, že to

budú robiť bez vyzvania.

PRÍKLADY OTÁZOK, KTORÉ MÔŽETE POUŽIŤ NA OBJASNENIE VYHLÁSENÍ ŠTUDENTOV/ŠTUDENTIEK

1. Môžete mi vysvetliť, čo tým myslíte, pretože som vám nerozumel?
2. Môžete uviesť príklad?
3. Čo je v tomto vyhlásení skutočnosť a čo je názor?
4. Ako viete, že? Na čom ste založili svoj úsudok?
5. Čo by mohlo logicky vyplývať z tohto argumentu alebo tvrdenia?
6. Ako súvisí váš príklad s tým, čo sme sa dnes naučili?
7. Aký je rozdiel medzi a ...?
8. Môžete mi prosím vysvetliť, prečo si myslíte, že je to dôležité?
9. Existuje iný uhol pohľadu na túto otázku?

■ AKO POČÚVAŤ A NEPOSUDZOVAŤ?

Mladí ľudia túžia po možnosti diskutovať o problémoch s publikom, ktoré ich neodsúdi. Pretekajú sa s nápadmi, z ktorých sú niektoré viac, niektoré menej rozumné. Potrebujú niekoho, kto si vypočuje ich myšlienky, navrhne iné spôsoby myslenia a pomôže zviditeľniť rozumné rozhodnutia, ktoré berú do úvahy dlhodobjšie dôsledky.

- ▶ Vyhnite sa odsudzovaniu alebo posudzovaniu názorov, obáv, aktivity alebo zámerov študentov v priebehu diskusie („nemôžete povedať, že“; „nemôžete si myslieť, že“).
- ▶ Nestavajte sa do pozície hlavného odborníka/odborníčky na danú tému. Buďte radšej facilitátorom /facilitátorkou a zabezpečte v diskusii pluralitné názory a argumenty.
- ▶ Snažte sa neprerušovať študentov/študentky, keď rozmýšľajú nad argumentmi. Naopak, pomôžte im nájsť slová, ktorými vyjadria svoje myšlienky.
- ▶ Umožnite citlivé a ohľaduplné návrhy na témy diskusie, vrátane morálnych a etických dôsledkov rozhodnutí.
- ▶ Dajte si pozor, aby ste kontroverzné alebo rasistické poznámky neinterpretovali zakaždým ako známky násilného extrémizmu.

TIPY

- ▶ **Sústred'te sa** – Dbajte na to, aby bola diskusia neustále zameraná na tému a vzdelávacie ciele. Ak diskusia zabľúdi do iných oblastí, oslabí sa jej kvalita. Keď sa diskusia odchýli od témy, je úlohou facilitátora vrátiť ju späť a zabezpečiť, aby sa naplnili vzdelávacie ciele.
- ▶ **Modelujte ohľaduplné občianske správanie prostredníctvom vlastného vystupovania** – Študujúci budú sledovať vaše správanie a modifikovať svoje správanie podľa neho. Ak facilitátor/facilitátorka diskutuje s úctou a záujmom, študenti napodobnia jeho správanie. Dodržujte pravidlá diskusie. Keď je to vhodné, usmievajte sa. Neprerušujte ľudí a vyžadujte od študentov, aby nechali rečníka dohovoriť. Nedopustite obviňovanie, otvorený nesúhlas alebo napomínanie.
- ▶ **Dávajte pozor počas diskusie na agresívne verbálne a neverbálne správanie.** Ak takéto správanie spozorujete, reagujte primerane podľa dohodnutých pravidiel a dôsledkov. Ak

takéto správanie pretrváva, je vhodné pokračovať v diskusii inokedy. Proaktívnym prístupom sa najlepšie vysporiadate s agresivitou. Pomôžte študentom/študentkám predstaviť si efektívnu diskusiu hraním rolí a modelovaním stratégií aktívneho počúvania.

- ▶ **Podporujte a pozitívne posilňujte konštruktívne zapojenie sa do dialógu.**
- ▶ **Povzbudzujte študentov/študentky, aby písali o svojich pocitoch a skúsenostiach** - v časopise alebo v listoch – pomôže im to dôkladnejšie sa vyjadriť k diskutovanej téme a sústrediť sa na emócie.

■ AKO ZABEZPEČIŤ, ABY BOLI VYPOČUTÉ VŠETKY NÁZORY?

- ▶ Je dôležité viesť diskusiu takým spôsobom, aby každá osoba dostala príležitosť prehovoriť a aby žiadna osoba, skupina alebo hľadisko neboli v diskusii dominantné. Vyvarujte sa nadmernému monológovi učiteľa/učiteľky a zabezpečte, aby boli všetky hlasy vypočuté pomocou stratégie „odpovedať a odraziť“. Zareagujte na otázku alebo vyhlásenie študenta/študentky, ale potom ho „odrazte“ alebo „nasmečujte“ k jednej alebo viacerým študentom/študentkám.
- ▶ Dôležité je zabezpečiť, aby žiadna skupina nebola vylúčená z diskusie a aby všetky dievčatá a chlapci a všetky menšinové skupiny boli zapojené do diskusie a aby sa počas nej cítili bezpečne.
- ▶ Dôležité je pomôcť študentom/študentkám pochopiť, že mnohé globálne problémy sú zložité a mnohostranné. Na vznesené témy nemožno dať vždy jednoznačnú „dobrú alebo zlú“ odpoveď, pretože je v nich mnoho zložitého, významového a nejasného.

3.4 TÉMY, POMOCOU KTORÝCH SA DOTKNEME NÁSILNÉHO EXTRÉMIZMU

Existuje mnoho tém, z ktorých môže vzísť plodná diskusia o násilnom extrémizme. Dôležité je uchopiť tému takým spôsobom, ktorý pomôže študentom/študentkám preskúmať ich vlastné hodnoty a názory, kontrolovať ich emocionálne reakcie a zároveň získať lepšie pochopenie základných naratívov extrémnych ideológií.

Do úvahy prídu, napríklad, tieto témy:

► **Občianstvo** –umožňuje študentom/študentkám uchopiť otázky práv a povinností v rôznych spoločnostiach, spravodlivosť, identity a pojmu „spolupatričnosti“. Táto téma tiež ponúka príležitosť diskutovať o základných princípoch ľudských práv, vrátane slobody prejavu a identifikovať a nenávisťný prejav a čeliť mu.

► **Dejepis** –predovšetkým ide o vzdelávanie o histórii genocídy a masových zverstiev, akým bol holokaust, ktoré privedú študentov/študentky k úvahám o sile nenávisťnej propagandy a o koreňoch rasizmu, antisemitizmu a politického násillia. Umožňuje tiež študentom/študentkám zamyslieť sa nad tým, ako sa budujú základy histórie a ako môžu udržiavať konflikt a predsudky v ich vlastnej spoločnosti.

► **Náboženstvo a viera** –podporuje povedomie o rozmanitosti komunit a rešpekt voči nej, poskytuje príležitosť na preskúmanie odlišných hodnôt a odmietnutie predsudkov a rasizmu. Možno diskutovať o sekularizme a humanizme, vyvrátiť mýty o tom, že sekularizmus je to isté ako ateizmus¹⁵ a o nedôvere „neveriacich“. Potrebné je zdôrazniť, že ľudí, ktorí sa hlásia k určitému náboženstvu, by sme nemali stereotypne považovať za rovnakých, keďže v jednom náboženstve sa vyskytuje často väčšia rozmanitosť než medzi náboženstvami. Je tiež dôležité do diskusie zapojiť študentov, ktorí nevyznávajú žiadne náboženstvo.

► **Jazyky** –pomôžu študentom/študentkám objaviť širokú škálu kultúr, hodnôt a pohľadov na svetové dejiny a myslenie. Okrem rozvíjania základných zručností písomnej a ústnej argumentácie prispejú tiež k rozvoju mediálnej gramotnosti.

¹⁵ Pozri See Davies, L. 2014. *Unsafe Gods: Security, secularism and schooling*. London, IOE/Trentham.

► **Sloboda prejavu a internet** – pozrieť sa so študentmi /študentkami na to, ako sa informácie ponúkajú, členia a predkladajú; ako sa s nimi manipuluje pre násilné účely; a ako nové zdroje informácií konkurujú profesionálnym médiám. Nadobudnutie on-line mediálnej gramotnosti pomôže študentom/študentkám používať internet a sociálne médiá bezpečne a efektívne. Táto téma sa môže spojiť s občianskou výchovou o ľudských právach a s vysvetlením rozdielov medzi zákonnou slobodou prejavu a nenávisným prejavom.

► **Rodová rovnosť a rodovo podmienené násilie** – téma pomôže študentom/študentkám pochopiť príčinu problému; spochybníť niektoré postoje o postavení a úlohe žien a posilniť dievčatá aj chlapcov, aby podnikali konštruktívne, nenásilné kroky proti extrémistickým argumentom podporujúcim násilie, najmä proti dievčatám a ženám.

► **Umenie** – téma na podporu porozumenia a ocenenia rôznych národov, kultúr a umeleckých prejavov odlišných od tých našich. Umenie možno chápať ako univerzálny jazyk, ktorý spája spoločenstvá a kultúry v čase a priestore. Ponúka možnosť diskutovať o tom, že popieranie a ničenie kultúrneho a umeleckého dedičstva v dôsledku násilného extrémizmu je stratou pre celé ľudstvo.

3.5 ROZBOR DISKUSIE A JEJ POKRAČOVANIE

Po diskusie o násilnom extrémizme sa učitelia a učiteľky musia ubezpečiť, že medzi študentmi /študentkami nezostali žiadne nedorozumenia a nevyriešené napätie. To znamená, že si treba nájsť čas na spoločné zhodnotenie toho, čo študenti /študentky pochopili a čo sa v diskusii naučili. Je to tiež čas na identifikáciu nevyriešených sporných otázok, ktoré si vyžadujú hĺbkové a/alebo doplnkové aktivity.

OTÁZKY PRE ROZBOR:

Čo ste sa naučili, na čo by ste sa ešte chceli spýtať? Dostali sme sa bližšie k pochopeniu procesov, ktoré vedú k radikalizácii mládeže? Čo ešte musíme vedieť, aby sme lepšie porozumeli násilnému extrémizmu? Ako by sme mohli pokračovať v diskusii?

V prípade, že diskusia bola veľmi búrlivá, môže byť vhodné pokračovať so študentmi /študentkami jednotlivo, poďakovať im za účasť v diskusii a ubezpečiť ich, že majú právo na svoje názory, pokiaľ rešpektujú názory ostatných.

NADVÄZUJÚCE OTÁZKY môžu pomôcť študentom(študentkám uvažovať na základe danej skúsenosti.

Ako ľudia preukazujú rešpekt k názorom druhých, aj keď s nimi nesúhlasia? Budete niečo robiť inak po tomto rozhovore?

Učitelia/učiteľky by tiež mohli zvážiť včlenenie ďalších nadstavbových činností, ktoré študentom poskytnú príležitosť pokračovať v diskusii.

PRÍKLADY ĎALŠÍCH ČINNOSTÍ

- ▶ Zorganizujte diskusie v malej skupine a párové diskusie, ktoré musia byť veľmi starostlivo monitorované a dodržiavajte rovnaké pravidlá ako pri diskusii celej skupiny.
- ▶ Buďte k dispozícii študentom/študentkám a rodinám pre dôverné rozhovory.
- ▶ Panelová diskusia: táto doplnková činnosť vyžaduje, aby študenti/študentky mali isté základné vedomosti o násilnom extrémizme. Cieľom je umožniť študentom/študentkám formulovať postoje, ktoré sa líšia od ich vlastných. Začnite výberom dobrovoľníkov/dobrovoľníčok, ktorí prevezmú role diskutérov/diskutérok v televíznom programe a ktorí budú diskutovať o násilnom extrémizme z pohľadu mládeže. V ideálnom prípade sa študentom/študentkám priradia pozície, ktorá sú opakom ich vlastných názorov na danú tému. Trieda kladie panelistom otázky, zatiaľ čo učiteľ /učiteľka vystupuje ako moderátor/moderátorka. Aktivita začína predstavením sa panelistov z radov študentov/študentiek a vyjadrením ich postojov.

4. KLÚČOVÉ POSOLSTVÁ

Po diskusii o sporných otázkach treba posilniť a preniesť pozitívne správy, aby sa triedny kolektív zomkol okolo spoločného súboru hodnôt. Je dôležité zabezpečiť, aby klíma v triede bola stále produktívna a aby sa študenti/študentky cítili bezpečne.

4.1 SOLIDARITA

Študentov/ študentky môžeme podporovať v kritickom myslení a v tom, aby si kladli otázky o aktuálnej situácii a súčasnom stave; aby prichádzali s novými a kreatívnymi prístupmi k všeobecným/globálnym problémom; a aby si našli spôsob, ako robiť nenásilné a konštruktívne kroky pri preukazovaní solidarity s ostatnými. Tieto kroky môžu zahŕňať dobrovoľnú činnosť alebo získavanie informácií od renomovaných inštitúcií, mimovládnych organizácií a organizácií občianskej spoločnosti, ktoré pomáhajú ľuďom v ťažkých situáciách a ktorí potrebujú podporu.

Jadrom vzdelávania ku globálnemu občianstvu (GCED) je solidarita, bez ohľadu na rozdiely veku, rodu, národnosti alebo etnického pôvodu, a to nielen solidarita s ľuďmi vo vašej bezprostrednej komunite, ale aj s ľuďmi mimo nej. Učitelia/učiteľky pomôžu študujúcim pochopiť pojem solidarity tak, keď uvedú príklady súčasného diania, ktoré ilustrujú, aký je svet prepojený, že obavy alebo problémy postihujúce jednu časť sveta môžu ovplyvniť iný región a ako ľudia, ktorí žijú inde, môžu tiež čeliť rovnakým výzvam alebo problémom, akým čelíme

my.

4.2 REŠPEKTOVANIE ROZMANITOSTI

Kultúrna rozmanitosť je spoločným znakom väčšiny, ak nie všetkých, spoločností na celom svete. Pre ľudstvo je taká nevyhnutná ako biodiverzita pre prírodu¹⁶.

Uznávanie skutočnej hodnoty rozmanitosti pramení z uznania univerzálnych ľudských práv a základných slobôd iných ľudí¹⁷. Úcta k rozmanitosti je teda etickým imperatívom, neoddeliteľným od rešpektovania ľudskej dôstojnosti.

Rešpektovanie rozmanitosti pomáha tiež pochopiť kontrastné uhly pohľadu a rozvíja empatiu a súcit.

V našich rôznorodých spoločnostiach sú tieto zručnosti nevyhnutné na nadviazanie zmysluplných väzieb medzi ľuďmi a nachádzanie kolektívneho riešenia pre spoločenský blahobyt a udržateľnosť.¹⁸

¹⁶ Expert meeting - International Decade for the Rapprochement of Cultures, <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002346/234607e.pdf>

¹⁷ Declaration of Principles on Tolerance, 1995, http://www.unesco.org/webworld/peace_library/UNESCO/HRIGHTS/124-129.HTM

¹⁸ Ibid 16.

4.3 ĽUDSKÉ PRÁVA

Učenie o ľudských právach podporuje kultúru nenásilia a nediskriminácie a podporuje pocit úcty a tolerancie. Vzdelávanie, ktoré stimuluje lepšie chápanie ľudských práv, aktivuje tiež kritické štúdium a debatu o násilnom extrémizme.¹⁹ Niektoré z pojmov, ktoré sú vysvetlené nižšie, sú zložité a nemusia byť relevantné pre študentov nižších tried.

► Ľudské práva sú základnými a univerzálnymi zárukami. Vzťahujú sa na všetky ľudské bytosti bez ohľadu na štátnu príslušnosť, bydlisko, rod, pôvod, náboženstvo, jazyk alebo akékoľvek iné postavenie. Na rozdiel od práv uznaných štátom podľa vnútroštátneho práva platia ľudské práva pre jednotlivcov zo všetkých štátov aj za hranicami jednotlivých štátov.

► Ľudské práva znamenajú práva aj povinnosti. Obsahom týchto pojmov je myšlienka, že každý človek je povinný rešpektovať práva druhých. Napríklad: rešpektovať právo na slobodu myslenia, prejavu a vierovyznania.

► Je preto dôležité, aby mladí ľudia pochopili, že jednotlivci (alebo skupiny ľudí), sa nemôžu odvolávať na svoje práva v záujme ospravedlnenia porušovania práv niekoho iného.

► Vedieť, čo je a čo nie je ľudským právom, ako to ustanovujú rôzne medzinárodné dohovory, umožňuje študentom/študentkám čeliť falošným tvrdeniam a pochopiť, čo je spravodlivé a čo si vyžaduje ochranu. Napríklad: neexistuje právo nebyť kritizovaný; náboženstvá nemajú práva, ľudia a náboženské skupiny ich majú.

► Rovnako je potrebné pochopiť, že v súlade s medzinárodnými dohovormi jestvujú nezrušiteľné práva, teda také ľudské práva, ktoré sa musia uplatňovať bez výnimky (napr. právo na život a právo nebyť podrobený mučeniu), ako aj ľudské práva, ktoré možno obmedziť za výnimočných okolností (napr. právo na slobodu prejavu, právo na slobodu pohybu a právo na súkromie). Na týchto rozdieloch si môžu študenti/študentky rozvíjať pochopenie zložitých situácií. Napríklad: ak extrémistická skupina spácha násilný útok, médiá môžu mať len obmedzený prístup k miestu činu a môžu dostať pokyn, aby bezprostredne po útoku obmedzili z bezpečnostných dôvodov oznamovanie správ.

¹⁹ Learning: the Treasure Within, Report to UNESCO of the International Commission on Education for Twenty-First Century, 1996, http://www.unesco.org/education/pdf/15_62.pdf

4.4 UČIŤ SA ŽIŤ SPOLU

To, že žijeme v prepojenom a vzájomne závislom svete, automaticky neznamená, že jednotliví ľudia a spoločnosti sú vybavení na spoločný život v mieri.

Život v mierumilovnej spoločnosti je dlhodobý cieľ, ktorý vyžaduje „pochopenie druhých a ich histórie, tradícií a duchovných hodnôt“ ako aj schopnosť „uskutočňovať spoločné projekty alebo zvládať nevyhnutné konflikty inteligentnou a pokojnou cestou“.²⁰

Prístup UNESCO „Učiť sa žiť spolu“ sa zakladá na tejto definícii a zahŕňa dva vzájomne sa dopĺňajúce procesy učenia:

- ▶ „objavovanie druhých“, čo si kladie za cieľ podporovať vzájomné porozumenie medzi študentmi a
- ▶ „zážitok zo spoločných projektov“, keď študenti pracujú spoločne na spoločných cieľoch.

„Učiť sa žiť spolu“ vedie k rozvoju kľúčových kompetencií a zručností, ako je empatia, znalosť iných kultúr, kultúrna citlivosť, chápanie diskriminácie, prijatia a komunikácie.

²⁰ Learning to Live Together, UNESCO Bangkok Office, 2014, 20,
<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf>

4.5 ZAPOJENIE MLADÝCH ĽUDÍ

Mladých ľudí treba povzbudzovať, aby využili svoju energiu a nadšenie na tvorbu a rozvoj pozitívnych nápadov a inovatívnych riešení zoči-voči dnešným výzvam a globálnym problémom. S ich znalosťami sociálnych sietí sa zdieľanie skúseností stáva okamžité a potenciálne masívne rozšírené.

Prostredníctvom aktívnej účasti v mládežníckych organizáciách a neformálnych skupinách sú mladí ľudia schopní vypestovať si zmysel pre nádej, identitu, kamarátstvo a spolupatričnosť, čo obnovuje ich zapojenie sa do komunity.

Tiež zapojenie sa mladých ľudí do rozhodovacích procesov na miestnej alebo vládnej úrovni alebo účasť na dobrovoľných činnostiach rozvíja ich túžbu po zmene a energiu na ňu.

V školách sa mladí ľudia naučia zručnosti advokácie, vedenia kampaní, rozpočtovania, budovaniu organizácie, vodcovstvu, čím sa ľahšie zapoja do rôznych aktivít.

Demokratické volebné procesy sú príliš pomalé pre mladých ľudí, ktorí preferujú okamžité konanie. Potrebné je identifikovať rýchle možnosti zmeny a pozitívneho vplyvu na komunitu.

PRÍLOHA

■ ČASTO KLADENÉ OTÁZKY:

Otázka: Čo ak nemám odpovede na ich obavy a otázky?

Odpoveď: Priznajte to, ale neprestaňte náhle diskutovať. Použite otázku ako východiskový bod a pokračujte v diskusiu na ďalšej hodine. Môžete tiež povzbudiť študentov/študentkám, aby zo spornej otázky urobili tému výskumného projektu. Dôležité je uvedomiť si, že vy ako učiteľ/učiteľka nepoznáte všetky odpovede a že tiež potrebujete neustále študovať. Praktizovať poctivosť je jedným z najlepších spôsobov ako naučiť poctivosti iných. Situovanie sa do polohy celoživotne sa vzdelávajúceho človeka môže pomôcť vybudovať si pozitívny vzťah so študentmi. Dôležité je, aby nebola téma odsunutá a aby ste študentom/študentkám poskytli ďalšiu príležitosť zaoberať sa ňou hlbšie. Za týmto účelom by ste si mali po vyučovacej hodine zistiť a zhromaždiť potrebné informácie a konzultovať s kolegami a školskými orgánmi ako najlepšie problém zvládnuť. V prípade potreby sa neváhajte ďalej vzdelávať, aby ste zvýšili svoju odbornosť.

Otázka: Mám sa dotknúť citlivých tém alebo tém, ktoré sa považujú za „tabu“?

Odpoveď: S rastúcim prístupom k informačným a komunikačným technológiám môžu byť učitelia/učiteľky a rodičia prekvapení, do akej miery sú deti už vystavené citlivým otázkam a koľko už vedia o kontroverzných svetových udalostiach. Učitelia/učiteľky by sa preto nemali báť dotknúť sa takýchto tém. Ak tak neurobia, študenti /študentky si budú sami hľadať odpovede a môže ich to zaviesť k zavádzajúcim zdrojom informácií a prístupov. Vyhýbanie sa citlivým témam nie je riešením. Učitelia/učiteľky by mali vytvoriť v triede bezpečné a konštruktívne prostredie pre dialóg a uistiť sa, že študenti/študentky cítia a veria, že ich otázky a obavy si učitelia/učiteľky vypočujú a škola sa nimi bude zaoberať. Študenti/študentky budú potom prostredie triedy vyhľadávať ako miesto pre diskusiu riešenia svojich problémov. Budovanie dôvery je rozhodujúce pri otázkach, ktoré sú tabu a je odrazovým mostíkom k zamedzeniu marginalizácie.

Otázka: Mám v triede menšinovú skupinu študentov/študentiek, ktorá môžu byť stigmatizovaná pre násilný extrémizmus. Je aj tak vhodné diskutovať o tomto probléme?

Odpoveď: Áno, pokiaľ je diskusia vyvážená. Po prvé, je nanajvýš dôležité, aby menšinová skupina študentov/študentiek, ktorá je v triede, nebola prirovnávaná k páchatelom násilného extrémizmu, ktorí patria k tej istej menšine/etnickej skupine. Zvýraznite individuálne alebo osobné identity ponad skupinovú identitu ako aj potrebu rešpektovať každého človeka s jeho

právami. Po druhé, je užitočné diskutovať o probléme nespravodlivej stigmatizácie, ktorá niekedy dopadne na celú menšinovú skupinu po násilných extrémistických činoch, ktoré spácha jedna alebo dve osoby spojené s touto skupinou. Študenti/študentky potrebujú pochopiť nespravodlivosť, ktorú oni sami môžu nechtiac spôsobiť nevinným ľuďom prostredníctvom stigmatizácie a vylúčenia. Po tretie, učiteľ/učiteľka musí od začiatku diskusie zdôrazňovať, že násilný extrémizmus sa neobmedzuje na nejakú rasovú, náboženskú, etnickú, rodovú alebo politickú skupinu. Rozlišovanie príkladov násilnému extrémizmu, pokiaľ ide o zázemie páchatel'ov, je veľmi dôležité.

Otázka: Mám sa v triede venovať téme násilného extrémizmu, keď sa populácia študentov/študentiek, ako je to prezentované v médiách, priamo nezaujíma o tieto javy?

Odpoveď: Účelom výučby o dopade násilného extrémizmu a účelom otvorenej diskusie o to, ako mu predchádzať, nie je len na zmiernenie jeho bezprostredného dopadu. Násilný extrémizmus sa týka v prvom rade porušovania základných univerzálnych hodnôt, akými sú ľudské práva, nenásilie a nediskriminácia. Preventívne opatrenia zahŕňajú, popri učení študentov/študentiek pozitívnym hodnotám a pomáhaní budovania mentálnej odolnosti, zručnosť odporovať extrémizmu a vplyvom, ktorým môžu byť vystavení, aj keď sa zdá, že zatiaľ ich tento jav neovplyvnil.

Výchova ku globálnemu občianstvu je jedným z kľúčových pojmov využívaných na predchádzanie násilnému extrémizmu, zameriava sa na to, aby sa študenti/študentky učili k súcitu a zodpovednosti voči ľuďom, ktorých nepoznajú a nemusia nikdy spoznať. Príprava mladých ľudí na rešpektovanie ľudstva v jeho rozmanitosti a jednoznačnosti predstavuje jeden z najzákladnejších cieľov kvalitného vzdelávania pri predchádzaní násilnému extrémizmu.

Otázka: Mal by som zamerať svoje diskusie na konkrétny miestny typ/prípady/príklad násilného extrémizmu?

Odpoveď: Začlenenie miestnych príkladov extrémizmu do triednej diskusie môže študentom/študentkám extrémizmus priblížiť, ale môže tiež viesť k emočne nabitým a znepokojujúcim výsledkom. Vzniká tiež riziko stigmatizácie niektorých populácií študentov/študentiek. Preto je dôležité zvládnuť túto záležitosť vyvážené. Môžete použiť príklady násilného extrémizmu z učebníc, z iných krajín alebo z vlastnej komunity. Tieto príklady by sa mali strieďať a zabrániť tak, aby si študenti/študentiek vytvorili stereotypné chápanie násilného extrémizmu vo vzťahu k jednej konkrétnej skupine alebo populácii. Miestne prejavy násilného extrémizmu môžete uchopiť koncepčne, s odkazom na rôzne možné príčiny a hnacie sily extrémizmu ako aj jeho dopad. Študenti/študentky budú potom schopní pristúpiť k tejto téme s určitým odstupom a znížiť osobnú angažovanosť, ktorá by mohla brániť otvorenej a konštruktívnej debate.

Otázka: Ako môžem zabrániť študentom/študentkám s rôznymi názormi, aby sa navzájom konfrontovali počas triednej diskusie a po nej?

Odpoveď: Je veľmi dôležité, aby sa proces diskusie o násilnom extrémizme zavŕšil v štruktúrovanom cykle. Učiteľia/učiteľky aj študenti/študentky musia prejsť prípravnou fázou. Hneď na začiatku sa musia stanoviť základné pravidlá a učiteľ /ka musí jasne načrtnúť hranice toho, čo je dovolené a čo nie je dovolené. Študenti/študentky by nemali mať pocit, že

boli nevypočutí alebo že sa vynechala hĺbková diskusia alebo že bola diskusia náhle ukončená. Rozbor a záverečná diskusia sú teda také dôležité ako príprava.

Preciňovanie a prežívanie diskusie ako demokratického a otvoreného procesu, ktorý sa týka všetkých rovnako, je rovnako zmysluplné ako samotný obsah diskusie. Ak sú si všetci študenti/študentky vedomí, že ich názory boli vypočuté a rešpektované, bude menej pravdepodobné, že sa neskôr pridajú do nejakého gangu. Počas diskusie môže tiež nastať príhodná chvíľa na to, aby ste pripomenuli študentom/študentkám, že šikanovanie alebo násilie nebude v školách za žiadnych okolností tolerované. Ak je to potrebné, učiteľ/učiteľkám môže identifikovať nevyriešené problémy, ktoré si vyžadujú dôkladné preskúmanie a/alebo ďalšie aktivity a pokračovať v debate inokedy²¹.

Otázka: Ako mám riešiť problém extrémistickej propagandy na internete?

A: Je veľmi dôležité otvorene sa zaoberať témou online propagandy počas diskusie o násilnom extrémizme. I keď propaganda nie je novým nástrojom šírenia extrémistických a škodlivých myšlienok, v súčasnosti má väčší dopad vďaka svojej širokej internetovej dostupnosti. Preto je o to potrebné riešiť túto problematiku včasným kultivovaním kritického myslenia a povzbudiť študentov/študentky, aby si overovali zdroje informácií a motivácie ľudí, ktorí dávajú na internet extrémistické materiály. Ich zoznamovanie s takými pojmi ako je „digitálne občianstvo“ a zdôrazňovanie významu zodpovedného správania sa nielen v skutočnosti, ale aj online, musí byť súčasťou školského programu venovaného riešeniu násilného extrémizmu. Aj učiteľ môže čo najlepšie využiť konštruktívne online vzdelávacie zdroje na prevenciu násilného extrémizmu, ktoré môže použiť na pritiahnutie pozornosti a záujmu študentov/študentiek (pozri časť Odkazy).

²¹ Stopping Violence in Schools: A guide for teachers, UNESCO 2009, <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001841/184162e.pdf>

Referencie

Neváhajte konzultovať širokú škálu zdrojov a vzdelávacích materiálov na internetovej stránke UNESCO Global Citizenship Education Clearinghouse, ktorej hositeľom je APCEIU: <http://gcedclearinghouse.org/>

KLÚČOVÉ ODKAZY:

Global Counter-Terrorism Forum. *The Abu Dhabi Memorandum on Good Practices for Education and Countering Violent Extremism.*

https://www.thegctf.org/documents/10162/159880/14Sept19_GCTF+Abu+Dhabi+Memorandum.pdf

Hedayah. 2013. *The Role of Education in Countering Violent Extremism.*

<http://www.hedayah.ae/pdf/role-of-education-in-countering-violent-extremismmeeting-report.pdf>

OSCE/ODIHR/YAD VASHEM. 2007. *Addressing Antisemitism: Why and How? A Guide for Educators.*

<http://www.osce.org/odihr/29890>

OXFAM. 2015. *Global Citizenship Education, a guide for teachers.*

<http://www.oxfam.org.uk/education/global-citizenship/global-citizenshipguides>

OXFAM. 2006. *Teaching controversial issues, a guide for schools.*

<http://www.oxfam.org.uk/education/teacher-support/tools-and-guides/controversial-issues>

Radicalization Awareness Network. 2015. *Preventing Radicalisation to Terrorism and Violent Extremism.*

http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-best-practices/docs/ran_collection-approaches_and_practices_en.pdf

UNESCO. 2015. *Global Citizenship Education. Topics and Learning Objectives.*

<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002329/232993e.pdf>

UNESCO. 2014. *Teaching Respect For All: Implementation Guide.*

<http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-internationalagenda/human-rights-education/resources/projects/teaching-respect-for-all/>

UNESCO. 2013. *Intercultural Competences – Conceptual and Operational Framework.*

<http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002197/219768e.pdf>

UNESCO. 2009. Stopping Violence in Schools.

<http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001841/184162e.pdf>

UNESCO Bangkok, *Fostering Digital Citizenship through Safe and Responsible Use of ICT: A review of current status in Asia and the Pacific as of December 2014.*

http://www.unescobkk.org/fileadmin/user_upload/ict/SRU-ICT/SRU-ICT_mapping_report_2014.pdf

United Kingdom Department for Children, Schools and Families. 2008. *Learning Together to be Safe. A toolkit to help schools contribute to the prevention of violent extremism.*

http://dera.ioe.ac.uk/8396/1/DCSF-Learning%20Together_bkmk.pdf

Príručka pre učiteľov o predchádzaní
NÁSILNÉMU EXTRÉMIZMU

©Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave
Vydané s finančnou podporou MŠVVaŠ SR

Preklad: PhDr. Kristína Limbecková

Odborné posúdenie prekladu: PhDr. Eva Smiková, PhD.

PhDr. Dagmar Kopčanová.

Odborná konzultantka: PhDr. Dagmar Horná, PhD. odborníčka na
ľudské práva